

سبک زندگی دینی و عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان

مریم اصمی اصطهباناتی^۱
سعیده گروسی^۲

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر، بررسی سبک زندگی دینی و عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه باهنر کرمان بوده است. **روش:** روش پژوهش در تحقیق حاضر، پیمایشی است. برای رسیدن به اهداف پژوهش، ابتدا تئوری‌ها و تحقیقات انجام شده در این زمینه مورد بررسی قرار گرفتند، سپس داده‌های پژوهش از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شدند. جامعه آماری پژوهش حاضر، دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان در سال ۱۳۹۲ و حجم نمونه مورد بررسی ۴۰۰ نفر در نظر گرفته شد. به منظور نمونه‌گیری، از نمونه‌گیری طبقه‌ای استفاده شده است. داده‌های حاصل از پرسشنامه‌های پژوهش با استفاده از آزمونهای آماری متفاوت از جمله: همبستگی و رگرسیون مورد تحلیل قرار گرفتند. **یافته‌ها:** نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که، سبک زندگی دینی دانشجویان در وضعیت متوسط بوده، با سرمایه فرهنگی، نگرش دینی و نگرش جنسیتی ارتباط معناداری دارند. **نتیجه‌گیری:** با توجه به پژوهش حاضر، ضروری به نظر می‌رسد که سیاستگذاران و برنامه‌ریزان فرهنگی، تمرکز جدی در سبک زندگی اسلامی به ویژه بر نسل جوان و دانشگاهیان داشته باشند.

واژگان کلیدی: سبک زندگی دینی، دانشجویان، سرمایه فرهنگی، نگرش دینی، نگرش جنسیتی.

دریافت مقاله: ۹۳/۰۱/۱۹؛ تصویب نهایی: ۹۳/۰۸/۲۰

۱. کارشناس ارشد مطالعات زنان و پژوهشگر مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، پژوهشکده آینده‌پژوهی در سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کرمان (نویسنده مسئول) / آدرس: کرمان، دانشگاه شهید باهنر کرمان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، بخش علوم اجتماعی / شماره:

Email: maryam.asami313@gmail.com / ۰۷۱۵۳۲۲۵۶۱۵

۲. دکترای علوم اجتماعی؛ دانشیار دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان.

الف) مقدمه

سبک زندگی یکی از مفاهیم علوم اجتماعی است که اگر چه در دهه‌های اول ظهور جامعه‌شناسی توسط صاحب‌نظرانی همچون: وبر، زیمل و آدلر به کار رفته است، اما اکنون در آغاز هزاره سوم به واسطه فردی شدن بسیاری از جنبه‌های عینی زندگی، مورد توجه جدی قرار گرفته است. سبک زندگی جنبه عینی زندگی انسانهاست که بر مبنای جنبه‌های ذهنی همچون ارزشها و باورها شکل می‌گیرد و به مثابه ابزاری قابل مشاهده، فردیت هر عضو جامعه را بازنمایی می‌کند.

مک‌کی (۱۹۶۹) سبک زندگی را الگویی برآمده از ارزشها و باورهای مشترک یک گروه یا جامعه می‌داند که به صورت رفتارهای مشترک ظاهر می‌شود. زیمل نیز سبک زندگی را به عنوان عینیت بخشی به ذهنیات در قالب اشکال شناخته شده اجتماعی می‌داند. همچنان که ویلن نیز سبک زندگی را متأثر از عادات فکری و معرفت فرد می‌داند. (مهدوی کنی، ۱۳۸۶: ۲۰۵)

برخی از نگرشها نمادین هستند؛ یعنی مضمون نگرش، نماد چیز دیگری از جمله ارزشهاست. این نگرشها تحت تأثیر عضویت افراد در گروهها و طبقات اجتماعی شکل گرفته و به شدت تحت تأثیر ارزشها می‌باشند. لذا ماهیتی هیجانی و عاطفی دارند. البته به نظر می‌رسد سبک زندگی که جنبه‌ای از رفتار است می‌تواند تحت تأثیر نگرش افراد نیز باشد. (فرانزوی، ۱۳۸۶: ۱۲۹)

به عبارت دیگر؛ جهان بینی و کیفیت زندگی دینی، اخلاقیات و عقاید، عبادات و رفتارهای اجتماعی و معنویت درونی، اجزای شکل دهنده سبک زندگی دینی می‌باشند. نظریه سبک زندگی دینی با موضوعات مهمی مثل انسان کامل، انسان سالم، معیار بهنجار و ناهنجار، پیشگیری و درمان و... ارتباط مستقیم دارد. (کاویانی، ۱۳۹۰، ج ۱: ۶)

ب) بیان مسئله و سؤالات تحقیق

در علوم روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و علوم پزشکی که به مطالعه سبک زندگی می‌پردازند، بیش از آنکه به شناختها و عواطف فرد به صورت سازه‌های ذهنی نظر داشته باشند، رفتارهای فرد را به صورت عینی و مشهود مورد مطالعه قرار می‌دهند، ولی سبک زندگی اسلامی قدری متفاوت است؛ از آن جهت که سبک است، به رفتار می‌پردازد و با شناختها و عواطف ارتباط مستقیم ندارد و از آن جهت که اسلامی است، نمی‌تواند بی‌ارتباط با عواطف و شناختها باشد. بنابر این، سبک زندگی اسلامی نمی‌تواند بی‌توجه به نیتهای باشد. (کجیاف، ۱۳۹۰، ج ۱: ۶۲)

همان طور که می‌دانید، نوع نگاه ما به جهان نیز در انتخاب سبک زندگی و آداب عمل تأثیر دارد. کسی که این دنیا را جای خوشگذرانی و لذتجویی می‌بیند، به گونه‌ای زندگی می‌کند و کسی که این دنیا

سبک زندگی دینی و عوامل مؤثر بر ... ♦ ۵۱۷

را مزرعه آخرت و محل آزمایش می‌داند، زیست دیگری برای خود رقم می‌زند. لذا سبک زندگی دینی، سبکی است که الگوهای مطرح در آن از ترجیحات دینی یا مبتنی بر مبانی دینی پدید آمده است. به لحاظ عینی ما می‌توانیم درون هر نوع فرهنگ مبتنی بر مذهب و مکتبی (اعم از شیعه، سنی، مسیحی، بودایی و ...) این الگوها را دنبال کنیم و اتفاقاً این یکی از حوزه‌های مطالعاتی فعال در مورد سبک زندگی در مجامع علمی است.

با این حال، مسئله پژوهش اینجاست که امروزه جوانان، معمولاً در اسارت الزامات زندگی تکنولوژیک هستند. رسانه‌های سمعی-بصری، اوقات فراغت آنان را به صورتی ویژه پر می‌کنند. فرهنگ مصرف‌گرایی، رنگ و بوی زندگی جوانان را تغییر داده و یک شیرینی کاذب و مجازی برای آنان به تصویر کشیده است. (شرفی، ۱۳۹۰: ۴۵)

از این رو اقشار پیشتاز جامعه، مانند عالمان، اساتید برجسته دانشگاهها و ... در شکل‌دهی به سبک زندگی بسیار مؤثرند. در این میان دانشگاهها همیشه و در همه جای دنیا مرکز تحول فکری و جنبش عقیدتی، اخلاقی و رفتاری‌اند. ضرورت وجود فرهنگ و تمدن اسلامی در دانشگاهها ضرورتی ملی و جهانی است. دانشگاهی که منطبق بر فرهنگ دینی و اسلامی باشد، می‌تواند برای بشریت برنامه‌ریزی کند.

جوانان دانشجوی، آینده‌سازان جامعه‌اند و تهاجم برنامه‌ریزی شده فرهنگی دشمن نیز این گروه را هدف گرفته است. لذا توجه جدی‌تر به نحوه زندگی آنان (سبک زندگی) شامل رفتارها، ترجیحات و نگرشها و انگیزه‌های رفتار، یک ضرورت و نیاز انکارناپذیر است.

با توجه به این مطالب، هدف پژوهش حاضر، بررسی سبک زندگی دینی دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه باهنر کرمان می‌باشد. روش پژوهش، در تحقیق حاضر پیمایش است. برای رسیدن به اهداف پژوهش، نخست، تئوری‌ها و تحقیقات انجام شده در این زمینه مورد بررسی قرار می‌گیرد؛ سپس به سؤالات ذیل پاسخ داده می‌شود:

- آیا بین متغیر سرمایه فرهنگی با سبک زندگی دینی دانشجویان دختر/ پسر دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد؟

- آیا بین متغیر نگرش جنسیتی با سبک زندگی دینی دانشجویان دختر / پسر دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد؟

- آیا بین متغیر نگرش دینی با سبک زندگی دینی دانشجویان دختر/ پسر دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد؟

۵۱۸ ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۳

- آیا بین سن و سبک زندگی دینی دانشجویان دختر/ پسر دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد؟

- آیا بین وضعیت تأهل و سبک زندگی دینی دانشجویان دختر / پسر دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد؟

- آیا بین تحصیلات و سبک زندگی دینی دانشجویان دختر/ پسر دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد؟

- آیا بین دانشکده محل تحصیل و سبک زندگی دینی دانشجویان دختر/ پسر دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد؟

- آیا بین جنس و سبک زندگی دینی دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد؟

ج) پیشینه تحقیق

کاترگرو در تحقیقی نشان داده است که در آلمان، فلسطین اشغالی و ایتالیا، هر چه افراد دیندارترند، کمتر در فعالیت و مصرف فرهنگی متعالی مشارکت می کنند، اما در آمریکا و سوئد کاملاً برعکس است. وی مطالعه خود را در قدس اشغالی به صورت جدی تر تکرار کرده و نتیجه می گیرد که تفاوت کاملاً معناداری میان سبک زندگی افراد دیندار و افراد دارای گرایشهای سکولاریستی وجود دارد. (فاضلی، ۱۳۸۲، ج ۱: ۵۲)

لثوبی (۱۳۸۰) در تحقیقی در مورد سبکهای زندگی جوانان در انگلستان نتیجه گرفت که پیوند عمیقی میان زمینه طبقه اجتماعی و فرصتهای زندگی و بنابر این، سبک زندگی جوانان وجود دارد و رابطه همبستگی بین طبقه اجتماعی والدین پاسخگو و مسیرهای شغلی - آموزشی از نظر آماری معنادار است.

بارک هولدر و همکاران (۲۰۱۰) دریافتند که معنویت با شادکامی رابطه معناداری دارد. همچنین کلارک و لاکتر (۲۰۰۹) با هدف بررسی تأثیر مذهب بر رضایت از زندگی، پژوهشی انجام داده و نشان دادند که به هر میزان فضای حاکم مذهبی باشد، رضایت از زندگی بیشتر خواهد بود.

پاول ای. اف. (۱۹۹۲) کتابی با نام «زندگی خوب و انسان خوشبخت» منتشر کرد که به نقش دین در موضوعات جزئی زندگی پرداخت. تیموتی جی. (۱۹۹۹) کتابی نوشت و نقش دین در زندگی روزمره مردم انگلیس را بررسی کرد. (کاویانی، ۱۳۹۰، ج ۱: ۲۵)

تقی آزاد ارمکی و شالچی (۱۳۸۴) نیز در مقاله «دو جهان ایرانی: مسجد و کافی شاپ» با توجه به نظریه بوردیو به بررسی مقایسه ای دو سبک زندگی در میان جوانان منطقه ۳ شهر تهران پرداخته اند. سبک

سبک زندگی دینی و عوامل مؤثر بر ... ♦ ۵۱۹

زندگی اصول‌گرایی انقلابی که متأثر از ارزشهای انقلاب اسلامی است و اجتناب از روابط با نامحرم و دوری از مدگرایی و مصرف‌گرایی غربی و تأکید بر هویت اسلامی در مقابل هویت غربی از ویژگی‌های این سبک است و سبک زندگی پسامدرن که مدگرایی، مصرف‌گرایی غربی و ارتباط با جنس مخالف از جمله ویژگی‌های آن است.

در مقاله «سبک زندگی و هویت اجتماعی جوانان»، رحمت‌آبادی و آقابخشی به بررسی این مورد پرداخته‌اند که هویت فرد در گذشته بر اساس ساختارهای سنتی تعیین می‌شده؛ اما امروزه رفتارهای مصرفی فرد مبنای شکل‌گیری هویت اجتماعی است. این مطالعه در بین جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله طبقه متوسط شهری انجام شده و نتایج آن نشان می‌دهد که جوانان با انتخاب سبک زندگی، به دنبال ساخت هویتشان هستند. (رحمت‌آبادی و آقابخشی، ۱۳۸۴: ۲۳۵)

حمیدی و فرجی (۱۳۸۷) در مقاله‌ای با عنوان «سبک زندگی و پوشش زنان تهران» این پرسش را مطرح کردند که منطبق با سبک‌های مختلف پوشش در جامعه ما کدامند؟ آنها در نتیجه تحقیق خود سه نوع سبک زندگی را تشخیص دادند. الف) سبک زندگی سنتی (تیپهای حجاب به مثابه تکلیف، حجاب به مثابه ایدئولوژی و حجاب سنتی)؛ ب) سبک زندگی مبتنی بر هویت (تیپهای حجاب بازاندیشانه، فشن)؛ ج) سبک زندگی مبتنی بر تمایز (تیپهای اینترنتی و زیبایی). این تحقیق نه فقط اهمیت غیر قابل انکار سبک زندگی را نشان می‌دهد، بلکه روشن می‌سازد که پوشش زنانه دقیقاً در ارتباط با این پدیده شکل اجتماعی‌اش را پیدا می‌کند.

«سبک زندگی و هویت اجتماعی، مصرف و انتخابهای ذوقی به عنوان شالوده‌های تمایز و تشابه اجتماعی در دوره‌ی اخیر مدرنیته»، عنوان پایان‌نامه‌ای است که توسط حسن چاوشیان تبریزی در سال ۱۳۸۴ تنظیم شده است. هدف این رساله، تشخیص سبک‌های زندگی در الگوی کنش و گروه‌بندی اجتماعی است. نویسنده معتقد است هویت فردی و جمعی اعضای یک جامعه مدرن کلان‌شهری به کمک موقعیت یا ویژگی‌های ساختاری آنها تبیین نمی‌شود، بلکه تا حد زیادی به کنش مصرف و انتخاب‌های مصرفی بستگی دارد؛ یعنی ماهیتی فرهنگی دارد.

کتاب «سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن» نوشته دکتر محمد کاویانی به بررسی مؤلفه‌های سبک زندگی دینی می‌پردازد و مبانی و اصول اسلامی را در قالب درخت سبک زندگی الهی به نمایش می‌گذارد. همچنین این پژوهش به مقایسه سبک زندگی غربی و اسلامی نیز می‌پردازد و در نهایت برای کمی‌سازی و مقیاس‌گذاری مؤلفه‌های سبک زندگی تلاش می‌کند و پرسشنامه سبک زندگی اسلامی را در قالب دو فرم بلند و کوتاه با ۱۳۵ و ۷۸ گویه به جامعه علمی ارائه می‌نماید. این کتاب به دنبال طرح نظریه

تجویزی سبک زندگی از دیدگاه اسلام و کشاندن آن به میدان واقعی زندگی از طریق یک آزمون علمی بوده است.

د) چارچوب نظری

سبک زندگی برابندی است از رابطه فرد/جامعه که عناصر فرهنگی، اقتصادی و انتخابها و گزینشهای فردی در تعاملی پیچیده به خلق آن می‌پردازند.

سویل که شاید مفصل‌ترین متن درباره تعریف سبک زندگی را نوشته، معتقد است: «... تقریباً هیچ توافق تجربی یا مفهومی درباره اینکه چه چیز سازنده سبک زندگی است، وجود ندارد» (فاضلی، ۱۳۸۲: ۶۹). با این همه، می‌توان تعاریف موجود را به دو گروه کلی تقسیم کرد: گروه اول، مجموعه تعاریفی هستند که سبک زندگی را از جنس رفتار می‌دانند و ارزشها، نگرشها و جهت‌گیری‌های ذهنی افراد را از دایره این مفهوم بیرون می‌گذارند. رویکرد دوم، ارزشها و نگرشها را نیز بخشی از سبک زندگی می‌داند. رویکرد اول بیشتر در جامعه‌شناسی و رویکرد دوم اغلب در روان‌شناسی به کار می‌رود. سویل بعد از بحثی مفصل درباره تعریف سبک زندگی می‌نویسد «... کاملاً معقول است که بپذیریم سبک زندگی کاملاً قابل مشاهده یا قابل استنتاج از مشاهده است. او معتقد است که الگوی مصرف قابل مشاهده‌ترین و بهترین شاخص سبک زندگی است. به علاوه، الگوی مصرف قادر است بیشترین ارتباط میان فرد و موقعیت اجتماعی وی برقرار سازد و از این منظر اهمیت تحلیلی بیشتری دارد» (همان)

اما تعاریف دیگری نیز از سبک زندگی وجود دارد که وجه روان‌شناختی دارند و متأثر از دیدگاه آدلر درباره سبک زندگی هستند. آدلر چنین بیان می‌داشت که: «هر یک از ما شخصیت منحصر به فردی داریم» (سلیمی بجنانی، ۱۳۸۹: ۵۱)

سبک زندگی معمول عبارت است از نگاه ما درباره خودمان، دیگران، جهان اطراف و رفتارهای متمایز ما که برای رسیدن به اهداف و مقاصدمان از آن استفاده می‌کنیم. بنابر این، شیوه زندگی راهی است که افراد در آن قدم بر می‌دارند یا اینکه از انجام تکالیف اصلی زندگی امتناع می‌ورزند و سعی می‌کنند هدفهای خیالی خود را پیگیری کنند. (همان)

سبک زندگی دینی و عوامل مؤثر بر ... ♦ ۵۲۱

بوردیو^۱ با استفاده از مجموعه‌ای از مقولات نظری که در نظریه خود بدانها استناد می‌کند، سعی در تبیین مفهوم سبک زندگی دارد.

سبک زندگی از دیدگاه بوردیو، شیوه‌ای است که آگاهانه یا ناآگاهانه برای تمایزبخشی استفاده می‌شود. در نظریات بوردیو در بین انواع سرمایه، سرمایه فرهنگی جایگاه ویژه‌ای دارد.

امروزه در تحقیقات سبک زندگی، سرمایه فرهنگی بیش از دیگر مفاهیم بوردیو مورد توجه قرار گرفته. توضیحی که بوردیو در مورد منش ارائه می‌کند چنین است که افراد بنا به موقعیتهای ساختاری، طرز عمل خاصی را که قاعده‌مند است در پیش می‌گیرند. فرد بر اساس ساختارها، به شیوه خاصی عمل می‌کند و در عین حال، به بازتولید ساختارها می‌پردازد. البته اعمالی که انجام می‌شود ممکن است آگاهانه نباشند. (بوردیو، ۱۹۸۴: ۳۲)

در نظر بوردیو، امر نمادین قادر است مادی بودن خود را پنهان کند. نظامهای نمادین ربط وثیق با دانش و قدرت و بازتولید نظم اجتماعی دارند. بوردیو، قریحه را بر مبنای ترجیحات افراد در حوزه مصرف در نظر می‌گیرد. (فاضلی، ۱۳۸۲: ۱۲)

از دیدگاه بوردیو، سبک زندگی دارای‌هایی است که اشغال‌کنندگان موقعیتهای مختلف خود را به قصد تمایز یا عدم قصد آن از دیگران تمایز می‌بخشند (مهدوی کنی، ۱۳۹۰، ج ۱: ۱۸). با توجه به این نظریه، فرضیه «بین متغیر سرمایه فرهنگی با سبک زندگی دینی دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد»، استخراج می‌شود.

بنا به تعاریف پیش‌گفته، رابطه ارزشها و باورها با سبک زندگی، رابطه زیربنا و روبنا می‌باشد. البته نباید از نظر دور داشت که عنصر ذائقه و سلیقه فردی به عنوان بعد تفرّد بخش سبکهای زندگی انتخابی را بسیار متنوع می‌سازد. از این رو، شناخت نگرشها و باورهایی که به شکل‌گیری سبک زندگی خاص کمک می‌کند مهم است. (ویلن، ۱۳۸۳: ۱۲۸)

و بر معتقد است نگرشهای دینی با سبک زندگی پیوند دارند و بر هم تأثیر می‌گذارند. طبق این نظریه، فرضیه «بین متغیر نگرش دینی با سبک زندگی دینی دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد» استخراج می‌شود.

شومن (۱۹۹۵) نگرش را ارزیابی‌های مثبت و منفی از پدیده‌ها تلقی می‌کند. برخی از نگرشها نمادین هستند؛ یعنی مضمون نگرش نماد چیز دیگری از جمله ارزشهاست. این نگرشها تحت تأثیر عضویت افراد

۵۲۲ ◇ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۳

در گروهها و طبقات اجتماعی شکل می‌گیرد و به شدت تحت تأثیر ارزشها می‌باشند. لذا ماهیتی هیجانی و عاطفی دارند (فرانزوی، ۱۳۸۶: ۱۲۹)

نگرش جنسیتی یکی از انواع نگرش‌های نمادی است که سوگیری‌های افراد نسبت به ماهیت، توانایی‌ها، تفاوت‌ها، شباهت‌ها، ویژگی‌ها و عملکرد زنان و مردان دارد. این نگرشها در فرایند جامعه‌پذیری شکل می‌گیرند و به این علت می‌توانند ماهیتی سنتی، غیر سنتی یا بینابین داشته باشند. نگرش سنتی بیشتر بر تفاوت‌های زن و مرد و تفکیک عرصه‌های فعالیتهای ایشان تأکید می‌ورزد. لذا در این نگرش، جنسیت بر فردیت تقدم دارد. در واقع؛ نگرش جنسیتی زنان و سوگیری مدرن یا سنتی آن می‌تواند به سبک زندگی همسو منتهی شود. طبق این نظریه، فرضیه « بین متغیر نگرش جنسیتی با سبک زندگی دینی دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد»، استخراج می‌شود.

هـ) روش پژوهش

در این تحقیق از روش پیمایش استفاده شده و تکنیک گردآوری اطلاعات مورد نیاز، پرسشنامه است. جامعه آماری این پژوهش دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان در سال ۱۳۹۲ بوده است. در سال ۱۳۹۲ حدود ۱۷ هزار دانشجو در دانشگاه مشغول به تحصیل بودند که از این میان ۴۰ درصد پسر و ۶۰ درصد دختر می‌باشد. تعداد نمونه در پژوهش حاضر بر اساس حجم نمونه و فرمول کوکران انتخاب شده که ۳۸۶ نفر می‌باشند و برای اطمینان بیشتر ۴۰۰ نفر در نظر گرفته شده است. از این تعداد، ۲۴۰ پاسخگوی دختر و ۱۶۰ پاسخگوی پسر وارد پژوهش شدند. ابزار سنجش متغیر وابسته این پژوهش، پرسشنامه بوده است.

۱. بررسی نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

برای استفاده از تکنیک آماری، ابتدا باید مشخص شود که داده‌های جمع‌آوری شده از توزیع نرمال برخوردار هستند.

جدول ۱: نتیجه آزمون نرمال بودن متغیرهای مستقل و متغیر وابسته

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test				
		سبک زندگی دینی	سرمایه فرهنگی	نگرش جنسیتی
N		۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰
Normal Parameters,a,b	Mean	۱۸,۹۳۵	۳۵,۲۶۵۲	۹۷,۹۴۱۵
	Std. Deviation	۵,۶۱۵۱۲	۱۰,۳۱۲۲۴	۱۷,۸۲۸۶۸
Most Extreme Differences	Absolute	۰,۰۰۵۴	۰,۰۰۶۲	۰,۰۰۵۶
	Positive	۰,۰۰۵۴	۰,۰۰۶۲	۰,۰۰۴۸
	Negative	-۰,۰۰۴۷	-۰,۰۰۳۹	-۰,۰۰۵۶
Kolmogorov-Smirnov Z		۱,۰۰۸۱	۱,۰۲۳۵	۱,۰۱۳
Asymp. Sig. (2-tailed)		۰,۱۹۳	۰,۰۹۵	۰,۱۵۶

با توجه به نتایج جدول ۱، چون مقدار سطح معناداری برای تمامی متغیرها بزرگتر از مقدار خطا ۰.۰۵ است، بنابراین، توزیع فراوانی گویه‌های متغیرهای مستقل و وابسته دارای توزیع نرمال می‌باشند.

در این پژوهش متغیر وابسته که سبک زندگی است، در ۱۰ مؤلفه سنجیده می‌شود. مؤلفه خانوادگی با سه گویه، مؤلفه باورها با هفت گویه، مؤلفه اجتماعی با ۱۱ گویه، مؤلفه اخلاقی با ۱۲ گویه، مؤلفه عبادی با چهار گویه، مؤلفه سلامت با دو گویه، مؤلفه زمان‌شناسی با دو گویه، مؤلفه دفاعی با دو گویه، مؤلفه مالی با ۱۴ گویه و مؤلفه تفکر با شش گویه به سنجش سبک زندگی کمک می‌کنند. در مجموع، پرسشنامه سبک زندگی اسلامی حاوی ۶۳ سؤال و ۱۰ مؤلفه است. این آزمون تمام وظایف زندگی را پوشش می‌دهد. این پرسشنامه توسط کاویانی در سال ۱۳۸۸ با ۷۹ گویه ساخته شده است که پس از روند روایی و پایایی در جامعه آماری مورد نظر به ۶۳ گویه تقلیل یافت. گفتنی است این پرسشنامه به ILST با آلفای کرونباخ ۰.۷۸۹، معروف است.

در پاسخنامه سبک زندگی اسلامی برای هر سؤال از ۱ تا ۵ نمره در نظر گرفته شده است؛ در گویه‌های مثبت، گزینه خیلی زیاد امتیاز ۵ و در گویه‌های منفی گزینه خیلی کم امتیاز ۵ را از آن خود می‌کنند.

بخش مربوط به نگرش دینی

پرسشنامه نگرش دینی مشتمل بر ۲۰ سؤال است که نگرش پاسخگویان را در زمینه نماز، دعا، رشوه، قیامت، قوانین اجتماعی، عدل الهی، نبوت، امامت و غیره را در پاسخگویان مورد سؤال قرار می‌دهد. این

۵۲۴ ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۳

پرسشنامه از پایان‌نامه کارشناسی ارشد سحر متقی در سال ۱۳۸۵ با موضوع بررسی رابطه رفتار و نگرش دینی با بهداشت روانی دانش‌آموزان دبیرستانهای شهر کرمان اخذ شده است. این پرسشنامه با روایی ۰/۹۳ و پایایی ۰/۸۳ در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است، که روش سنجش آن به ترتیب روایی سازه‌ای و سازگاری درونی بوده است. همچنین این پرسشنامه با ۲۰ گویه در طیف «همیشه، اغلب، معمولاً، به ندرت، هرگز»، امتیاز ۱ تا ۵ را به خود اختصاص می‌دهد. حداقل نمره ۲۰ و حداکثر ۸۰ امتیاز می‌باشد.

بخش مربوط به سرمایه فرهنگی

بخش مربوط پرسشنامه سرمایه فرهنگی مشتمل بر ۱۴ سؤال است که نگرش پاسخگویان را در زمینه تحصیلات والدین و میزان علاقه‌مندی به مطالعه کتاب، بازدید موزه و نمایشگاه و غیره را در پاسخگویان مورد سؤال قرار می‌دهد. این پرسشنامه از پایان‌نامه کارشناسی ارشد سید مرتضی موسوی در سال ۱۳۸۷ با موضوع بررسی رابطه سرمایه فرهنگی و ذائقه موسیقایی دانشجویان باهنر کرمان و آزمون آلفای کرونباخ، پایایی ۰/۸۵ اخذ شده است. این پرسشنامه با ۱۴ گویه در طیف «خیلی کم، کم، تا حدودی، زیاد، خیلی زیاد»، امتیاز ۱ تا ۵ را به خود اختصاص می‌دهد. حداقل نمره ۱۴ و حداکثر ۷۰ امتیاز می‌باشد.

بخش مربوط به نگرش جنسیتی

پرسشنامه نگرش جنسیتی مشتمل بر ۳۲ سؤال است که نگرش پاسخگویان را مورد سؤال قرار می‌دهد. این پرسشنامه از رساله دکتری گروسی در سال ۱۳۸۳ با موضوع بررسی تأثیر برخی عوامل اجتماعی و فرهنگی بر نابرابری جنسیتی در خانواده‌های شهر کرمان و روستاهای پیرامون آن اخذ شده است که با سنجش روایی صوری و با استفاده از روش سازگاری درونی، پایایی ۰/۸۳ به دست آمده است. همچنین این پرسشنامه با ۳۲ گویه در طیف «کاملاً مخالف، مخالف، تا حدودی، موافق، کاملاً موافق»، امتیاز ۱ تا ۵ را به خود اختصاص می‌دهد.

برای توصیف و تحلیل داده‌ها، از آماره‌های توصیفی که شامل جداول فراوانی، درصد فراوانی، نمودارهای ستونی، میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی است، استفاده شده. همچنین از روشهای آماری توصیفی و استنباطی و آزمونهای تی، آنالیز واریانس یکطرفه و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. برای سنجش متغیرها که در سطح فاصله‌ای هستند، از طیف لیکرت استفاده شده است. آزمونهای مورد نظر به وسیله نرم‌افزار SPSS انجام گرفت.

در این پژوهش برای سنجش پایایی داده‌ها از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد. بدین منظور ابتدا پرسشنامه توسط ۳۰ نفر از جامعه آماری پر شد و سپس آزمون آلفای کرونباخ از متغیرها گرفته شد و برای اعتبار روایی، آزمون روایی صوری با نظر متخصصان انجام شد.

سبک زندگی دینی و عوامل مؤثر بر ... ♦ ۵۲۵

جدول ۲

گوبه‌ها	شماره گوبه	ضریب آلفای کرونباخ
۶۳ گوبه مربوط به سبک زندگی دینی	۱ تا ۶۳	۰,۷۴۵
۲۰ گوبه مربوط به نگرش دینی	۱۱۰ تا ۱۲۹	۰,۸۲۳
۱۴ گوبه مربوط به سرمایه فرهنگی	۶۴ تا ۷۷	۰,۸۰۴
۳۲ گوبه مربوط به نگرش جنسیتی	۷۸ تا ۱۰۹	۰,۸۸۶

جدول ۳: تعاریف نظری و عملیاتی متغیرها

نام متغیر	نوع متغیر	تعریف نظری	ابعاد	تعریف عملیاتی
سن	زمینه‌ای	فرصت حیات زیستی برای افراد جامعه		تعداد سالهایی که فرد از بدو تولد تا کنون پشت سر گذاشته است.
جنس	زمینه‌ای	تفاوت‌های بیولوژیکی که زنان را از مردان جدا می‌کند.		مرد یا زن بودن
میزان تحصیلات	زمینه‌ای	مقاطع تحصیلی که فرد گذرانده است.		اینکه فرد دارای تحصیلات در سطح دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس و بالاتر است.
وضعیت تأهل	زمینه‌ای	نوع همزیستی با همسر را مشخص می‌کند.		اینکه فرد مجرد، متأهل یا مطلقه است.
رشته تحصیلی	زمینه‌ای	نوع علوم و آگاهی‌هایی که فرد از آن بهره می‌برد.		اینکه فرد در رشته علوم انسانی، علوم پایه، علوم مهندسی یا ... درس می‌خواند.
سبک زندگی	وابسته	چگونگی جریان حیات و شیوه زندگی انسانها به صورت فردی و گروهی است بنا بر این، سبک زندگی شیوه‌ای نسبتاً ثابت است که فرد اهداف خود را از آن طریق دنبال می‌کند و سبک زندگی دینی، سبکی است که الگوهای مطرح در آن از ترحیحات دینی یا مبتنی بر مبانی دینی پدید آمده است.	اجتماعی	به وظایفی از زندگی انسان اشاره می‌کند که فرد در ارتباط با دیگران، فراتر از خود و خانواده هسته‌ای خود انجام می‌دهد
			عبادی	به وظایفی از زندگی اشاره دارد که رابطه میان فرد و خداوند را به عنوان عباد و مولانا نشان می‌دهد.
			باورها	به مفاهیم درونی شده‌ای اشاره دارد که خود مستقیماً وظیفه رفتاری زندگی نیستند، اما در لایه‌های زیرین عاطفی و شناختی حضور دارند و به صورت خودآگاه یا ناخودآگاه نقش تعیین کننده‌ای در رفتارها دارند
			اخلاق	به صفات و رفتارهای درونی شده‌ای از فرد گفته می‌شود که وظیفه رسمی و قانونی او محسوب نمی‌شود و با ترک آن کسی او را مؤاخذه نمی‌کند.
			مالی	به رفتارهایی از فرد اشاره دارد که مستقیم یا غیر مستقیم، به امور اقتصادی و مادی زندگی مربوط می‌شود
			خانوادگی	به رفتارها و روابط فرد از این حیث که عضوی از

یک خانواده است اشاره دارد. در اینجا منظور از خانواده، شکل هسته‌ای آن است			
به تمام اموری نظر دارد که به گونه‌ای در سلامت جسمانی و روانی فرد ایفای نقش می‌کند	سلامت		
به ساحت شناختی فرد اشاره دارد، اعم از شناخت‌های موجود در فرد، تلاش برای افزایش شناخت‌های خود، جایگاهی که فرد برای علم و تفکر قائل است	تفکر و علم		
به وظایفی اشاره دارد که به صورت فردی یا اجتماعی با امنیت افراد و جامعه مربوط می‌شود	دفاعی		
به وظایف فرد در رابطه با استفاده بهینه از زمان مربوط می‌شود، اولویت‌هایی که باید زمان بیشتری به آنها اختصاص داد	زمان‌شناسی		
از طریق شاخص‌های میزان آشنایی و فعالیت‌های هنری مانند موسیقی خط و نقاشی، ورزش و زبان خارجی و ... مورد سنجش قرار می‌گیرد.	تجسم یافته		
با مؤلفه‌های موارد نرم افزاری (کتاب، تابلوهای نقاشی، عضویت در کتابخانه) و وسایل سخت افزاری مانند کامپیوتر اینترنت ماهواره دوربین و مانند آنها مورد مطالعه قرار می‌گیرد	عینیت یافته	به مجموعه‌ای از نمادها، عادت‌ها، منش‌ها، شیوه‌های زبانی، مدارک آموزشی و تحصیلی، ذوق و سلیقه‌ها گفته می‌شود.	سرمايه فرهنگي مستقل
با شاخص‌هایی مثل مدارک تحصیلی گواهی نامه‌های معتبر فنی و حرفه‌ای مورد سنجش قرار می‌گیرد.	نهادی		
نگرش فرد را در زمینه فروع دین مانند نماز - دعا - روزه - قوانین اجتماعی - غیره را شامل می‌شود.	رفتاری	مجموعه باورهای دینی، رفتارهای دینی و تعاملات الهی است.	نگرش دینی مستقل
نگرش فرد در حوزه اصول دین مانند توحید نبوت معاد و ... تقسیم بندی می‌شود.	اعتقادی		
توانایی‌های هر جنس در زمینه جسمانی، علمی، مدیریتی را شامل می‌شود.	توانایی	بیان کننده ی تصور و ارزیابی زنان و مردان از خود و جنس دیگر است	نگرش جنسیتی مستقل
عواطف و احساسات هر جنس را مورد سنجش قرار می‌دهد.	عواطف		

(و) یافته‌های پژوهش

در این تحقیق، ۶۰ درصد پاسخگویان دانشجویان دختر و ۴۰ درصد پاسخگویان، دانشجویان پسر بوده‌اند. میانگین سنی پاسخگویان دختر، ۲۲ سال و پاسخگویان پسر، ۲۳ سال است و اکثر پاسخگویان در

سبک زندگی دینی و عوامل مؤثر بر ... ♦ ۵۲۷

فاصله سنی ۱۸-۲۲ سالگی قرار داشتند. همچنین نتایج حاکی از آن است که از پاسخگویان دختر، ۸۷.۵ درصد مجرد و ۱۱.۷ درصد متأهل بوده‌اند و ۸۹.۴ درصد از پاسخگویان پسر مجرد و ۸.۱ درصد متأهل بوده‌اند. بر اساس یافته‌ها می‌توان بیان کرد که ۷۴.۶ درصد از پاسخگویان دختر و ۸۱.۳ درصد از پاسخگویان پسر در مقطع لیسانس مشغول به تحصیل هستند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ۴۸.۸ درصد دانشجویان دختر و ۳۷.۵ درصد دانشجویان پسر در دانشکده ادبیات و علوم انسانی تحصیل می‌کردند.

همان طور که گفته شد، در این تحقیق سبک زندگی دینی به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. متغیر مذکور از طریق ۶۳ گویه ۱۰ بعدی که شرح دادیم، با عنوان سبک زندگی دینی مورد سنجش قرار گرفت. در ادامه به بیان کلی یافته‌های متغیر وابسته می‌پردازیم. گفتنی است که این متغیر در دو سطح فاصله‌ای و ترتیبی مورد سنجش قرار گرفت. به این صورت که از مجموع نمرات فرد در ۶۳ گویه، نمره او در سبک زندگی دینی در سطح فاصله‌ای به دست آمده و به منظور تبدیل سطح فاصله‌ای به سطح ترتیبی از این شیوه استفاده شده است. چون طیف مورد استفاده در متغیر وابسته «خیلی کم، کم، تاحدودی، زیاد، خیلی زیاد» بوده است، در سه سطح ترتیبی پایین (سبک زندگی دینی ضعیف)، متوسط (سبک زندگی دینی متوسط) و بالا (سبک زندگی دینی خوب) گروه‌بندی شده‌اند؛ بدین صورت که گزینه‌های خیلی کم و کم در سطح پایین، گزینه تا حدودی در سطح متوسط و گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد نیز در سطح بالا طبقه‌بندی شده‌اند. جدولهای ذیل، توزیع فراوانی پاسخگویان به ابعاد متغیر وابسته در سطح سنجش ترتیبی (در سه گروه پایین، متوسط، بالا) را نشان می‌دهد.

جدول ۴: توزیع فراوانی پاسخگویان دختر به ابعاد متغیر وابسته در سطح سنجش ترتیبی

سبک زندگی کل	مالی	زمان‌شناسی	تفکر	عبادی	دفاعی	سلامت	اخلاقی	باورها	خانوادگی	اجتماعی	ابعاد سبک زندگی دینی دانشجویان دختر	
											فراوانی	درصد
۴۱	۲۴	۷۵	۴۰	۲۱۲	۱۰۸	۱۷	۲	۲۲۲	۱۲	۴۸	فراوانی	
											درصد	پایین
۱۷۰.۱	۱۰	۳۱۰.۳	۱۶۰.۸	۸۸۰.۲	۴۵	۷	۳۰.۳	۸۴۰.۱	۵	۲۰		
۱۹۸	۱۹۶	۸۶	۱۴۳	۲۸	۸۸	۸۵	۱۷۷	۳۵	۹۴	۱۸۳	فراوانی	
											درصد	متوسط
۸۲۰.۵	۸۱۰.۶	۳۵۰.۸	۵۹۰.۶	۱۱۰.۸	۴۵۰.۵	۳۵۰.۵	۷۳۰.۷	۱۴۰.۴	۳۹۰.۲	۷۶۰.۳		
۱	۲۰	۷۹	۵۷	۰	۲۳	۱۳۸	۵۵	۳	۱۲۷	۹	فراوانی	
											درصد	بالا
۰.۴	۸.۴	۳۲.۹	۲۳.۸	۰	۹.۵	۵۷.۵	۲۳	۱.۳	۵۲.۸	۳.۷		

جدول ۴ توزیع فراوانی پاسخگویان دختر به ابعاد متغیر وابسته در سطح سنجش ترتیبی (در سه گروه پایین، متوسط، بالا) را نشان می‌دهد. همان گونه که ملاحظه می‌شود، ابعاد خانوادگی و سلامت در سطح بالا قرار دارند؛ ابعاد باورها و عبادی در سطح پایین و ابعاد اجتماعی، اخلاق، زمان‌شناسی، دفاعی، مالی و

۵۲۸ ◊ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۳

تفکر در سطح متوسط قرار دارند. در کل، سبک زندگی دینی در دانشجویان دختر با کسب ۸۲.۵ درصد در رتبه متوسط قرار می گیرد.

جدول ۵: توزیع فراوانی پاسخگویان پسر به ابعاد متغیر وابسته در سطح سنجش تربیتی

سبک زندگی کل	اجتماعی	خانوادگی	باورها	اخلاقی	سلامت	دفاعی	عبادی	تفکر	زمان شناسی	مالی	ابعاد سبک زندگی دینی دانشجویان پسر	
											فراوانی	درصد
۱۴	۲۰	۱۰	۹۷	۱۵	۱۳	۴۶	۱۱۹	۱۹	۴۵	۵	۱۴	فراوانی
۸۰۸	۱۲	۶۰۳	۶۰۰۶	۹۰۴	۸۰۱	۲۸۰۷	۷۴۰۴	۱۱۰۹	۲۸۰۱	۳۰۱	۸۰۸	درصد
۱۴۳	۱۲۸	۴۷	۵۵	۱۰۸	۷۰	۸۲	۳۴	۱۰۸	۷۵	۱۳۳	۱۴۳	فراوانی
۸۹۰۴	۸۰	۲۹۰۴	۳۴۰۴	۶۷۰۵	۴۳۰۸	۵۱۰۳	۲۱۰۳	۶۷۰۵	۴۶۰۹	۸۳۰۱	۸۹۰۴	درصد
۳	۱۲	۱۰۳	۸	۳۷	۷۷	۳۲	۷	۳۳	۴۰	۲۲	۳	فراوانی
۱۰۹	۸	۶۴۰۴	۵	۲۳۰۱	۴۸۰۱	۲۰	۴۰۴	۲۰۰۶	۲۵	۱۳۰۸	۱۰۹	درصد

جدول ۵ توزیع فراوانی پاسخگویان پسر به ابعاد متغیر وابسته در سطح سنجش تربیتی (در سه گروه پایین، متوسط، بالا) را نشان می دهد. همان گونه که ملاحظه می شود، ابعاد خانوادگی، دفاعی و سلامت در سطح بالا قرار دارند؛ ابعاد باورها و عبادی در سطح پایین و ابعاد اجتماعی، اخلاق، زمان شناسی، مالی و تفکر نیز در سطح متوسط قرار دارند. در کل سبک زندگی دینی در دانشجویان پسر با کسب ۸۹ درصد در رتبه متوسط قرار می گیرد.

جدول ۶: شاخص های آماری مربوط به متغیرهای اصلی تحقیق دانشجویان دختر

متغیرها	فراوانی	درصد
سبک زندگی دینی	پایین	۴۱
	متوسط	۱۹۸
	بالا	۰۰۴
سرمايه فرهنگي	پایین	۱۱۴
	متوسط	۹۷
	بالا	۱۲۰۱
نگرش جنسیتی	غیر مردمحورانه	۳۸
	متعادل	۱۸۵
	مرد محورانه	۷۰۱
نگرش دینی	ضعیف	۱۹۹
	متوسط	۳۶
	شدید	۵

سبک زندگی دینی و عوامل مؤثر بر ... ♦ ۵۲۹

جدول ۶ نشان می‌دهد که درصد دختران دانشجویی که سبک زندگی دینی متوسط، سرمایه فرهنگی پایین، نگرش جنسیتی متعادل و نگرش دینی ضعیف دارند، به شکل آشکاری بیشتر از دیگر دانشجویان دختر در این تحقیق می‌باشند.

جدول ۷: شاخص‌های آماری مربوط به متغیرهای اصلی تحقیق دانشجویان پسر

متغیرها	فراوانی	درصد
سبک زندگی دینی	پایین	۸۰۸
	متوسط	۸۹۰۴
	بالا	۱۰۹
سرمایه فرهنگی	پایین	۶۸۰۱
	متوسط	۲۶۰۹
	بالا	۵
نگرش جنسیتی	غیرمردمحورانه	۱۰
	متعادل	۵۶۰۹
	مردمحورانه	۳۳۰۱
نگرش دینی	ضعیف	۷۱۰۹
	متوسط	۲۶۰۹
	شدید	۱۰۲

جدول ۷ نشان می‌دهد که درصد پسران دانشجویی که سبک زندگی دینی متوسط، سرمایه فرهنگی پایین، نگرش جنسیتی متعادل و نگرش دینی ضعیف دارند، به شکل آشکاری بیشتر از دیگر دانشجویان پسر در این تحقیق می‌باشند.

جدول ۸: ضرایب پیرسون مربوط به سبک زندگی دینی با متغیرهای مستقل دانشجویان دختر

سرمایه فرهنگی			نگرش دینی			نگرش جنسیتی			سبک زندگی دینی
p	n	r	p	n	r	p	n	r	
۰/۱۷	۲۴۰	۰/۱۵۴	۰/۰۰	۲۴۰	-۰/۲۴۲	۰/۰۳	۲۴۰	۰/۱۸۹	

همان گونه که نتایج مندرج در جدول ۸ نشان می‌دهد، سبک زندگی دینی دانشجویان دختر با نگرش جنسیتی ($p=0/003$) رابطه معنادار و مثبت دارد و با نگرش دینی ($p=0/00$) رابطه معنادار و منفی دارد و با سرمایه فرهنگی ($p=0/00$) رابطه معنادار ندارد.

۵۳۰ ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۳

جدول ۹: ضرایب پیوسون مربوط به سبک زندگی دینی با متغیرهای مستقل دانشجویان پسر

سرمايه فرهنگي			نگرش ديني			نگرش جنسيتي			سبک زندگی دینی
p	n	r	p	n	r	p	n	r	
۰/۴۵۵	۱۶۰	۰/۰۵۹	۰/۰۲	۱۶۰	-۰/۲۳۸	۰/۰۲۸	۱۶۰	۰/۱۷۴	

همان گونه که نتایج مندرج در جدول ۹ نشان می‌دهد، سبک زندگی دینی دانشجویان پسر با نگرش جنسیتی ($p=0/028$) رابطه معنادار و مثبت و با نگرش دینی ($p=0/02$) رابطه معنادار و منفی دارد و با سرمايه فرهنگي ($p=0/45$) رابطه معنادار ندارد.

جدول ۱۰: نتایج آزمون معناداری تفاوت میانگین سبک زندگی بر حسب جنس

مقدار T	درجه آزادی	Sig.	تفاوت میانگین‌ها
۲,۶۵۶	۳۹۸	۰,۰۷۸	۰,۰۸۶

ادامه جدول ۱۰

جنس	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد
مرد	۱۶۰	۲,۸۶۸	۰	۰,۰۲۸
زن	۲۴۰	۲,۷۸۲	۰	۰,۰۱۹

در جدول ۱۰ با استفاده از تی-تست، میانگین سبک زندگی پاسخگویان به تفکیک جنس مورد مقایسه قرار گرفته است. نتایج حاصل از این آزمون نشان می‌دهد که تفاوت نوع سبک زندگی در میان دانشجویان دختر و پسر به لحاظ آماری معنادار نیست. مقایسه میانگین‌ها در جدول ۱۰ گویای آن است که نوع سبک زندگی دانشجویان پسر (با میانگین ۲,۸۶۸) از لحاظ آماری با دانشجویان دختر (با میانگین ۲,۷۸۲) تفاوت معناداری یافت نمی‌شود.

جدول ۱۱: نتایج آزمون آنالیز واریانس یکطرفه تفاوت سبک زندگی اسلامی دانشجویان دختر بر حسب

برخی متغیرهای زمینه‌ای

سبک زندگی	سن				وضعیت تأهل				مقطع تحصیلی				دانشگاه محل تحصیلی			
	مجموع	درجه آزادی	آماره F	سطح معناداری	مجموع	درجه آزادی	آماره F	سطح معناداری	مجموع	درجه آزادی	آماره F	سطح معناداری	مجموع	درجه آزادی	آماره F	سطح معناداری
۲۰۸۲	۳۳۵	۱۰۰۵	۰۰۳۸۲	۲۰۰۴۹۸	۳۳۴	۱۰۶۰۱	۰۰۱۶	۲۰۰۹۳۳	۳۳۵	۰۰۷۷۷	۰۰۵۴۱	۲۱۰۰۱۷	۳۳۶	۰۰۶۸۵	۰۰۵۶۲	

۵۳۱ ♦ سبک زندگی دینی و عوامل مؤثر بر ...

یافته‌های موجود در جدول ۱۱ نشان می‌دهد که میانگین نمره سبک زندگی دانشجویان دختر بر حسب گروه‌های مختلف سنی، مقطع تحصیلی، وضعیت تأهل و دانشکده محل تحصیل تفاوت معناداری ندارد. چون سطح معناداری آنها بزرگ‌تر از $\alpha = 0/05$ هست.

جدول ۱۲: نتایج آزمون آنالیز واریانس یکطرفه تفاوت سبک زندگی اسلامی دانشجویان پسر بر حسب برخی متغیرهای زمینه‌ای

دانشگاه محل تحصیلی				مقطع تحصیلی				وضعیت تأهل				سن			
سطح معناری	آماره F	درجه آزادی	مجموع مربعات کل	سطح معناری	آماره F	درجه آزادی	مجموع مربعات کل	سطح معناری	آماره F	درجه آزادی	مجموع مربعات کل	سطح معناری	آماره F	درجه آزادی	مجموع مربعات کل
۰۰۹۱۲	۰۰۳	۱۵۴	۱۹۰۰۳۳	۰۰۶۸۵	۰۰۴۹۷	۱۵۶	۱۹۰۰۷۶	۰۰۲۱۸	۱۰۴۹۵	۱۵۶	۱۸۰۲۲۱	۰۰۲۰۹	۱۰۴۸۷	۱۵۵	۱۸۰۵۴۷

یافته‌های موجود در جدول ۱۲ نشان می‌دهد که میانگین نمره سبک زندگی دانشجویان پسر بر حسب گروه‌های مختلف سنی، مقطع تحصیلی، وضعیت تأهل و دانشکده محل تحصیل تفاوت معناداری ندارد؛ چون سطح معناداری آنها بزرگ‌تر از $\alpha = 0/05$ است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین سرمایه فرهنگی با نوع سبک زندگی دانشجویان دختر رابطه معنادار وجود دارد؛ چون p (مقدار معناداری) برابر ۰۰۱۷ و کوچک‌تر از سطح معناداری $\alpha = 0/05$ است. نتیجه به دست آمده از یافته‌های پژوهش، با نتایج پژوهش صدر نبوی (۱۳۸۸) با موضوع سبک زندگی جوانان ساکن شهر مشهد و رابطه آن با سرمایه فرهنگی و اقتصادی والدین، همسو می‌باشد. همچنین نتایج این پژوهش با نظریه بوردیو در باب سرمایه فرهنگی و اثر مستقیم آن بر سبک زندگی کاملاً همسو می‌باشد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین نگرش دینی با نوع سبک زندگی دانشجویان دختر و پسر رابطه معنادار وجود دارد؛ چون p (مقدار معناداری) برابر ۰۰۰ و کوچک‌تر از سطح معناداری $\alpha = 0/05$ است. نتیجه به دست آمده از یافته‌های پژوهش، با نتایج پژوهش ذوالفقاری و همکاران (۱۳۹۰) با موضوع بررسی تأثیر میزان دینداری بر سبک زندگی جوانان تهرانی، همسو می‌باشد. همچنین بر اساس نظرات ترنر، وبر، زیمل، بوردیو و ... دینداری از مقولات مؤثر بر سبک زندگی و منش افراد است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین نگرش جنسیتی با سبک زندگی دانشجویان دختر و پسر رابطه معنادار وجود دارد؛ چون p (مقدار معناداری) برابر ۰۰۰ و کوچک‌تر از سطح معناداری $\alpha = 0/05$ است. نتیجه به دست آمده از یافته‌های پژوهش، با نتایج پژوهش

۵۳۲ ◊ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۳

گروسی و همکاران (۱۳۹۰) با موضوع بررسی رابطه نگرش جنسیتی و سبک زندگی در بین زنان شهر کرمان همسو می‌باشد. این نتایج مؤید نظریه زیمل و وبلن در خصوص ارتباط بخش ذهنی حیات اجتماعی با بخش رفتاری سبک زندگی است.

باید اضافه کرد که با توجه به یافته‌های رگرسیون دانشجویان دختر، متغیر نگرش جنسیتی دارای بالاترین ضریب بتا به میزان ۳۲۶ درصد است. این متغیر با سطح معناداری ۰۰۰۰، مهم‌ترین متغیر تأثیرگذار بر سبک زندگی دانشجویان دختر است. دومین متغیر به لحاظ وزن بتا، متغیر نگرش دینی با ضریب بتای ۳۰۴ است که پس از نگرش جنسیتی، مهم‌ترین متغیر تأثیرگذار بر سبک زندگی دانشجویان دختر می‌باشد. جهت منفی این متغیر، نشانه ارتباط معکوس سبک زندگی با نگرش دینی است. سرمایه فرهنگی، سومین متغیر تأثیرگذار بر سبک زندگی دانشجویان دختر با ضریب بتای ۰.۲۰۵ است. همچنین با توجه به یافته‌های رگرسیون دانشجویان پسر، هیچ یک از متغیرهای مستقل ارتباط معنادار آماری با سبک زندگی دانشجویان پسر نشان ندادند.

ز) بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که می‌دانید، نوع نگاه ما به جهان نیز در انتخاب سبک زندگی و آداب عمل تأثیر دارد. کسی که این دنیا را جای خوشگذرانی و لذتجویی می‌بیند، به گونه‌ای زندگی می‌کند و کسی که این دنیا را مزرعه آخرت و محل آزمایش می‌داند، زیست دیگری برای خود رقم می‌زند. لذا سبک زندگی دینی سبکی است که الگوهای مطرح در آن از ترجیحات دینی یا مبتنی بر مبانی دینی پدید آمده است. به لحاظ عینی ما می‌توانیم درون هر نوع فرهنگ مبتنی بر مذهب و مکتبی (اعم از شیعه، سنی، مسیحی، بودایی و ...) این الگوها را دنبال کنیم و اتفاقاً این یکی از حوزه‌های مطالعاتی فعال در مورد سبک زندگی در مجامع علمی است. این تحقیق به دنبال آن بود تا به بررسی سبک زندگی دینی و عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان بپردازد. نتایج تحقیق نشان داد که در بین دانشجویان دختر مورد مطالعه در سبک زندگی اسلامی، ابعاد خانوادگی و سلامت در سطح بالایی قرار دارند. ابعاد باورها و عبادی در سطح پایین، همچنین ابعاد اجتماعی، اخلاق، زمان‌شناسی، دفاعی، مالی و تفکر در سطح متوسط قرار دارند. در کل سبک زندگی در دانشجویان دختر با کسب ۸۲.۵ درصد در رتبه متوسط قرار می‌گیرد. اما در بین دانشجویان پسر مورد مطالعه سبک زندگی اسلامی، ابعاد خانوادگی، دفاعی و سلامت در سطح بالایی قرار دارند. ابعاد باورها و عبادی در سطح پایین و ابعاد اجتماعی، اخلاق، زمان‌شناسی، مالی و تفکر در سطح متوسط قرار دارند. در کل سبک زندگی در دانشجویان پسر با کسب ۸۹ درصد در رتبه متوسط قرار می‌گیرد.

سبک زندگی دینی و عوامل مؤثر بر ... ♦ ۵۳۳

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون Anova نشان می‌دهد که بین سن پاسخگویان با نوع سبک زندگی دانشجویان پسر رابطه معنادار وجود دارد؛ چون p (مقدار معناداری) برابر با ۰۰۴۵ و کوچک‌تر از سطح معناداری آلفا = ۰۰۵ است. نتیجه به دست آمده از یافته‌های پژوهش، با نتایج پژوهش ودادهیر با موضوع مناسبات فرهنگی و سبک زندگی در میان شهروندان سنندج در سال ۹۱ و پژوهش مجدی (۱۳۸۸) با موضوع سبک زندگی جوانان ساکن مشهد همسو است.

مقایسه میانگین نوع سبک زندگی دانشجویان دختر و پسر در میان پاسخگویان متأهل و مجرد (با استفاده از Anova) نشان می‌دهد که در بین آنان تفاوت معناداری وجود ندارد؛ چون p (مقدار معناداری) برابر با ۰۰68 و بزرگ‌تر از سطح معناداری آلفا = ۰۰۵ است. بنابر این، نوع سبک زندگی به عنوان متغیر وابسته اصلی این تحقیق، وابسته به وضعیت تأهل نمی‌باشد. نتیجه به دست آمده از یافته‌های پژوهش، با نتایج پژوهش مجدی (۱۳۸۸) با موضوع سبک زندگی جوانان ساکن مشهد و پژوهش کفاشی (۱۳۸۵) با موضوع تأثیر سبک زندگی بر هویت اجتماعی جوانان شهر بابل ناهمسو است.

تفاوت میانگین سبک زندگی مقاطع تحصیلی مختلف مورد بررسی قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون Anova نشان می‌دهد که بین مقطع تحصیلی پاسخگویان با نوع سبک زندگی دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنادار وجود ندارد؛ چون p (مقدار معناداری) برابر با ۰۳۱۱ و بزرگ‌تر از سطح معناداری آلفا = ۰۰۵ است. نتیجه به دست آمده از یافته‌های پژوهش، با نتایج پژوهش ودادهیر با موضوع مناسبات فرهنگی و سبک زندگی در میان شهروندان سنندج در سال ۹۱ و پژوهش کفاشی (۱۳۸۵) با موضوع تأثیر سبک زندگی بر هویت اجتماعی جوانان شهر بابل ناهمسو است.

تفاوت میانگین سبک زندگی در دانشکده‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون Anova نشان می‌دهد که بین دانشکده پاسخگویان با نوع سبک زندگی دانشجویان تفاوت معنادار وجود ندارد؛ چون p (مقدار معناداری) برابر با ۰۵۶۲ و بزرگ‌تر از سطح معناداری آلفا = ۰۰۵ است. نتیجه به دست آمده از یافته‌های پژوهش، با نتایج پژوهش کاویانی (۱۳۹۰) در دانشکده اصفهان همسو می‌باشد. در این پژوهش نیز ارتباط معنادار آماری بین دانشجویان از دانشکده‌های مختلف (دانشکده علوم انسانی و علوم پایه) یافت نشد.

جدول ۱۳: نتایج کلی فرضیه‌های تحقیق

نتیجه	نوع آزمون	فرضیه	
تأیید	ضریب همبستگی پیرسون	بین متغیر سرمایه فرهنگی با سبک زندگی دینی دانشجویان دختر دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد.	۱
رد	ضریب همبستگی پیرسون	بین متغیر سرمایه فرهنگی با سبک زندگی دینی دانشجویان پسر دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد.	۲
تأیید	ضریب همبستگی پیرسون	بین متغیر نگرش جنسیتی با سبک زندگی دینی دانشجویان دختر دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد.	۳
تأیید	ضریب همبستگی پیرسون	بین متغیر نگرش جنسیتی با سبک زندگی دینی دانشجویان پسر دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد.	۴
تأیید	ضریب همبستگی پیرسون	بین متغیر نگرش دینی با سبک زندگی دینی دانشجویان دختر دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد.	۵
تأیید	ضریب همبستگی پیرسون	بین متغیر نگرش دینی با سبک زندگی دینی دانشجویان پسر دانشگاه شهید باهنر کرمان رابطه معناداری وجود دارد.	۶
رد	آنالیز واریانس یکطرفه	بین سن و نوع سبک زندگی دینی دانشجویان دختر دانشگاه شهید باهنر کرمان ارتباط معنادار وجود دارد.	۷
تأیید	آنالیز واریانس یکطرفه	بین سن و نوع سبک زندگی دانشجویان پسر دانشگاه شهید باهنر کرمان ارتباط معنادار وجود دارد.	۸
رد	آنالیز واریانس یکطرفه	بین وضعیت تأهل و نوع سبک زندگی دانشجویان دختر دانشگاه شهید باهنر کرمان ارتباط معنادار وجود دارد.	۹
رد	آنالیز واریانس یکطرفه	بین وضعیت تأهل و نوع سبک زندگی دانشجویان پسر دانشگاه شهید باهنر کرمان ارتباط معنادار وجود دارد.	۱۰
رد	آنالیز واریانس یکطرفه	بین تحصیلات و نوع سبک زندگی دانشجویان دختر دانشگاه شهید باهنر کرمان ارتباط معنادار وجود دارد.	۱۱
رد	آنالیز واریانس یکطرفه	بین تحصیلات و نوع سبک زندگی دانشجویان پسر دانشگاه شهید باهنر کرمان ارتباط معنادار وجود دارد.	۱۲
رد	آنالیز واریانس یکطرفه	بین دانشکده محل تحصیل و نوع سبک زندگی دانشجویان دختر دانشگاه شهید باهنر کرمان ارتباط معنادار وجود دارد.	۱۳
رد	آنالیز واریانس یکطرفه	بین دانشکده محل تحصیل و نوع سبک زندگی دانشجویان پسر دانشگاه شهید باهنر کرمان ارتباط معنادار وجود دارد.	۱۴
رد	تی - تست	بین جنس و نوع سبک زندگی دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان ارتباط معنادار وجود دارد.	۱۵

جدول ۱۳ نتایج کلی فرضیه‌های تحقیق را نشان می‌دهد. از ۱۵ فرضیه پژوهش، شش فرضیه تأیید شده است.

در پایان باید اشاره شود که دانشگاهها و فضاهای آموزشی محیط‌های یادگیری و رشدند و از نگاه دین اسلام، رسالت این گونه مراکز، انسان‌سازی و پرورش انسانهای الهی است. طبیعتاً برای دستیابی به چنین هدفی، نیازمند انجام وظایف و مراعات دسته‌ای از آداب و اخلاقیات هستیم. دانشجو در محیط دانشگاه با

سبک زندگی دینی و عوامل مؤثر بر ... ♦ ۵۳۵

شکلهای متنوعی از تعاملات سروکار دارد. تعامل با کادر اداری و آموزشی، تعامل با دیگر دانشجویان و تعامل با اساتید، از جمله اهمّ تعاملات دانشجویی در محیط دانشگاه است. بنابر این، تعالی علمی و معنوی دانشجو را باید در نحوه زندگی او یا به عبارتی کلی تر در سبک زندگی اش بررسی کنیم. لذا باید پیوندی میان سبک زندگی و دستورات اسلام برقرار کنیم. اگر قرار است الگویی بدهیم، باید آن الگو در چارچوب تعالیم اسلامی باشد؛ چرا که هر جامعه‌ای زمانی می‌تواند ثمره و محصول جهان‌بینی خود را به دیگران نشان دهد که سبک زندگی آن متناسب با باورها و ارزشهایش شکل یافته باشد. جامعه کنونی ما متأسفانه نتوانسته است میان باورهای بنیادین و ارزشهای اصیل اسلامی از یک طرف و سبک زندگی خود در حوزه‌های مختلف اجتماعی، ارتباطی معنادار و وثیق ایجاد کند. سبک زندگی ما در بسیاری از موارد متأثر از آداب و رسوم غیر اسلامی است. لذا ضروری به نظر می‌رسد که سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان فرهنگی، تمرکز جدی در سبک زندگی اسلامی، به ویژه بر نسل جوان و دانشگاهیان داشته باشند.

پیشنهادها:

می‌توان متغیرها را مانند کوه یخ دانست که در هر پژوهش قسمتی از آن برای ما مشخص می‌شود. به عبارت دیگر؛ می‌توان گفت در هر پژوهش ما تنها نوک یخ را مشاهده می‌کنیم و به طور قطع روابط و عوامل زیادی وجود دارند که یا از دید ما پنهانند یا به دلیل وجود محدودیتهای مختلف قادر به در نظر گرفتن آنها نمی‌باشیم. پژوهش حاضر نیز تنها بخش بسیار کوچک و محدودی از عوامل مؤثر بر سبک زندگی دانشجویان را مورد بررسی قرار داده است.

در مجموع، یافته‌های این پژوهش تا اندازه‌ای مطلوب نبودن سبک زندگی دینی دانشجویان دختر و پسر را به تصویر کشید. به ویژه در بعد عبادی و باورها که امتیاز بسیار ضعیفی را کسب کردند. لذا توجه جدی معاونت فرهنگی دانشگاه را می‌طلبد تا در پی اجرای برنامه‌های فرهنگی در راستای هویت ایرانی-اسلامی باشد.

همچنین با توجه به یافته‌های این پژوهش که نگرش جنسیتی غیر مردم‌محورانه در سبک زندگی دینی مؤثر است، توصیه می‌شود نهادهای تأثیرگذار به ویژه دانشگاهها، صدا و سیما و ... در جریان‌سازی نگرش جنسیتی غیر مردم‌محورانه به جای نگرش جنسیتی مردم‌محورانه تلاش کنند.

با توجه به اینکه یافته‌های پژوهش نشان داد لزوماً نگرش دینی به سبک زندگی دینی به تنهایی کمک نمی‌کند؛ چرا که بین نگرش ما و کاربردی کردن آنها در زندگی، شکاف عمیقی وجود دارد؛ پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزان فرهنگی تنها توجه خود را به دینی کردن نگرشها معطوف نکنند و در حوزه عمل و کاربردی کردن آنها نیز تلاش کنند.

۵۳۶ ❖ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۳

همچنین با توجه به یافته‌های پژوهش هر چه سرمایه فرهنگی فرد با هویت ایرانی- اسلامی اش بیشتر گره بخورد (مثلاً شناخت بیشتری از بزرگان ملی و مذهبی خود در عرصه سینما، هنر، موسیقی و ... داشته باشد) می‌تواند به عنوان الگو در سبک زندگی اش از آنها بهره ببرد. در نتیجه، به سبک زندگی دینی تری دست می‌یابد. پس پیشنهاد می‌شود قشر جوان به ویژه دانشجویان را (از طریق فیلم، کتاب و ...) با فرهنگ غنی و ناب ایرانی- اسلامی بیشتر آشنا کرد.

منابع

- آزاد ارمکی، تقی و وحید شالچی (۱۳۸۴). جهان ایرانی: مسجد و کافی‌شاپ». فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال اول، ش ۴.
- بیرو، آلن (۱۳۶۶). فرهنگ علوم اجتماعی. ترجمه باقر ساروخانی. تهران: کیهان.
- حمیدی، نفیسه و مهدی فرجی (۱۳۸۷). «سبک زندگی و پوشش زنان در تهران». تحقیقات فرهنگی ایران، ش (بهار) ۱: ۹۲-۶۵.
- رحمت آبادی، الهام، آقا بخشی، جیب (۱۳۸۴). «سبک زندگی و هویت اجتماعی جوانان». فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال پنجم، ش ۲۰: ۲۵۴-۲۳۵.
- سلیمی بجزستانی، حسین (۱۳۸۹). «راهنمایی و مشاوره گروهی در مدرسه: مشاوره گروهی آدلری». رشد آموزش مشاور مدرسه، دوره پنجم، ش ۱۹: ۵۲-۵۰.
- شریفی، حسین (۱۳۹۰). همیشه بهار. تهران، نهاد رهبری در دانشگاهها.
- فاضلی، محمدصادق (۱۳۸۲). مصرف و سبک زندگی. قم: صبح صادق.
- فاضلی، محمد (۱۳۸۶). «تصویری از سبک زندگی فرهنگی جامعه دانشجویی». فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال اول، ش ۱ (پاییز): ۱۷۵-۱۹۸.
- فاضلی، نعمت‌اله (۱۳۸۶). «مدرزینته و مسکن (رویکردی مردم‌نگارانه به مفهوم خانه، سبک زندگی روستایی و تحولات امروزی آن». فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال اول، ش ۱ (پاییز): ۶۳.
- فرانزوی، استفن، ال. (۱۳۸۶). روانشناسی اجتماعی. ترجمه مهرداد فیروزبخت و منصور قنادان. تهران: موسسه خدمات فرهنگی رسا.
- کاویانی، محمد (۱۳۸۸). طرح نظریه سبک زندگی بر اساس دیدگاه اسلام و ساخت آزمون سبک زندگی اسلامی و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی آن. پایان‌نامه دکتری روان‌شناسی عمومی. اصفهان: دانشگاه اصفهان.
- کاویانی، محمد (۱۳۹۰). «کمی‌سازی و سنجش سبک زندگی اسلامی». روان‌شناسی و دین، سال چهارم، ش ۲.
- کجیاف، محمد باقر (۱۳۹۰). «رابطه سبک زندگی اسلامی با شادکامی در رضایت از زندگی دانشجویان شهر اصفهان». روان‌شناسی و دین، سال چهارم، ش ۴ (زمستان): ۶۱-۷۴.
- مهدوی کنی، محمدسعید (۱۳۹۰). دین و سبک زندگی. تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- مهدوی کنی، محمدسعید (۱۳۸۶). «مفهوم سبک زندگی و گستره آن در علوم اجتماعی». فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال اول، ش ۱ (پاییز): ۲۳۰-۱۹۹.
- وبلن، تورشتاین (۱۳۸۳). نظریه طبقه تن آسا. ترجمه فرهنگ ارشاد، تهران: نشر نی.
- Babbi, E.R. (1973). *Survey Research Methods*. Belmont, CA: Wadsworth.

- Bourdieu, P. (1986). "The Forms of Capital". In J.G. Richardson, *Handbook of Theory and Research for Sociology of Education*. New York: Greenwood Press.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. Routledge.
- Clark, A.E. & L. Lelkes (2009). "Let us Pray: Religious Interactions in Life Satisfaction". *PSE Working Papers*, PSE (Ecolenormalesupérieure).
- Holder, M.D.; B. Coleman, J.M. Wallace (2010). "Spirituality, Religiousness, and Happiness in Children Aged 8-12 Years". *Journal of Happiness Studies*, 11, 2: 131-150.
- Jensen, Mikael (2007). *Lifestyle: Suggesting Mechanisms and a Definition from a Cognitive Science Perspective*. Springer Science - Business Media.
- Lawson, R. and S. Todd (2002). "Consumer Lifestyle: A Social Stratification Perspective". *Marketing Theory*, Vol. 2, N. 3: 295-307.
- Leslie, G.R.; R.F. Larson & B.L. Gorman (1994). *Introductory Sociology*. Oxford: Oxford UN. Press.

